

REFRANYS DE LA FATARELLA

Les/els alumnes del curs de català per a adults de la Fatarella, hem recollit —gràcies a la col·laboració de la gent gran del poble— aquest grup de refranys. Refranys propis del nostre poble.

Com que la manera d'expressar-se ha canviat, molts d'ells han quedat arraconats. Però, com que ens mostren la forma concreta de parlar nostra i, com ha dit algú «són molt musicals» i «tenen poesia»: us els donem a conèixer perquè els recordeu.

Els hem classificat en apartats segons els temes que tracten:

- El temps, gairebé sempre relacionat amb la feina del defora.
- Les dificultats de la convivència familiar.
- Consells morals per al funcionament «correcte» de la societat.
- El millor poble? per a cadascú el seu.

i, només ens queda per dir que, com que la majoria han sortit de caps d'hòmens, deixen les dones força malparades.

Que hi disfruteu!

EL TEMPS I EL CAMP

Per Sant Andreu, aigua o neu.

Per Sant Andreu, pluja o neu o fred per l'amor de Déu.

Al febrer, cada hora de son parer.

Al febrer, un pa més al civader.

Al juliol, ni dona ni caragol.

Caragol i dona, tot l'any es bona.

Cel rogent, aigua o vent.

Per Nadal, un pas de pardal, per Sant Esteve un pas de llebre i per Sant Sebastià, ase serà el qui no ho coneixerà.

Cada cosa al seu temps i figues a l'agost.

Bromes a Roquetes, aigua per a les bassetes.

Març, marçó que a la matinada fa plorar el seu minyó.

Quan fa fred, val més capa que barret.

Quan el presseguer madura, la nit i el dia en mesura.

Per la Candelera, ous a la carrera.

Si el Montsant porta capell, no et fies d'ell.

Per Sant Martí, mata el porc i entrulla el vi.

Per Nadal cada auvella al seu corral.

L'Arc de Sant Martí, l'aigua ja és aquí, l'arc a la vesprada, l'aigua ja és passada.

Per Nadal lo porc en sal.

Per Sant Miquel lo berenar i la migdiada se'n pugen al cel... i en s'endemà torna a baixar (cueta afegida).

A l'agost a les set ja és fosc.

Quan la figuereta ja treu pampeta, ja pots fer migdiadeta.

Pasqua marçal, fam mortal.

Per l'Ascensió, cireretes abundor.

Primerenc o tardà, Sant Joan vol arribar.

A Nadal al sol i a Pasqua al foc.

Any de figues, no te'n rigues.

Santa Madrona la llepla.

Per Sant Magdalena l'avellana plena... plena o no plena és Santa Magdalena (cueta afegida).

Al juny, la falç al puny.

Al juliol, la garba al coll.

A l'agost ja hem batut tots.

Per Tots Sants, qui tingui aulives que allargo les mans.

Home lluner no omple el graner.

Arbre vell i trasplantat, primer mort que arraiat.

Qui no bat al juliol, no bat quan vol.

POBLES DE LA COMARCA I RODALIES

Les dones de la Fatarella són dones de molta trassa, que a cops de cul van fer una bassa.

A la Fatarella, molt cul i molta mamella.

Sant Blai de Bot que a la Fatarella no hi pot.

Gent de Bot ni de lluny ni de prop.

Gent de Móra, gent traïdora.

Ni gent d'Ascó ni gent de l'Aragó.

De Corbera, ni ruc ni somera.

A Flix, qui bé hi entra mal n'ix.

A Riba-roja, la que no és puta és boja.

CONSELLS MORALS

El que no vulguis per a tu, no ho vulguis per a ningú.

La dropesa és la mare de la pobresa.

Les coses més val fer-les que manar-les.

Gat escaldat, amb aigua tèbia en té prou.

Fes bé a bèsties i t'ho pagaran a «cosses».

Si vols casar bé: casa't al carrer.

Batre de ruc i cavar de dones: merda a l'era.

Qui no sap «somés» una cançó no guanya sols que un diner.

Fes bé i no miros a qui, que algun dia et pot servir.

«Arrima't» a bona roba i dormiràs calent.

Ovelle que bele perd lo mos.

El pa sec i el vi agre manté les cases.

Qui no arroplega un fesol, no menja quan vol.

Lo qui matine cague on vol.

Als sants i als minyons no els promets si no els dons.

Lo que s'usa no s'excusa.

Poc guanye «lo que» file, però menys «lo que» mire.

Qui no minge quan està fart, no treballa quan està cansat.

Qui molt abarca, poc estreny.

Qui més te vol et farà plorar.

No et fies del gat que no «maula».

Per saber beure, s'ha de saber pixar.

Una flor no fa estiu.

Al pot petit hi ha la bona confitura.

Més val boig conegut que savi per conèixer.

Qui mal fa, mal trobarà.

Qui no pot segar, espigole.

Qui amb «crios» se gite, pixat s'aixeque.

Dones, rucs i cordes d'espart, si no te la fan al matí, te la faran al tard.

Igual plou aquí que allà davant.

Rica i potentia de la dona sigues parenta.

Home de bigot, ni de lluny ni de prop.

Si vols estar ben servit, fes-te tu mateix lo llit.

Si escudella d'altre te vols menjar, ben freda te la beuràs.

Gaita pagada, fa mal so.

A la vora del riu no t'hi «faigues» lo niu... per si «acàs» fes-te'l «detràs» (cueta afegida).

Quan «veigues» la barba del veí cremar, posa la teva a remullar.

De l'arbre caigut tothom ne fa la llenya.

Si a vell vols arribar, guarda per a demà.

A caçar i a festejar, sols.

Qui davant no mire, darrere cau.

Qui no file tot l'any, file el dia de cap d'any.

«CONVIVÈNCIA» FAMILIAR

Sògrens i joves, llegums de mal coure.

La carn de cunyada, put.

Del germà comença't a apartar i del nebot, ves-te'n del tot.

Desgraciada perdiu que es quede al niu.

Home casat, ruc espatllat.

VIDA QUOTIDIANA

Qui fora pobla va, o enganya, o ha d'enganyar.

Dilluns i dimarts es casen els desgraciats.

Pubilla i hereu: casament de Déu.

Poll revivat pica més que cap.

Forasters vindran que de casa ens trauran.

La bona mossota si bé menja també trota.

A la bossa del jugador no hi posis lligador.

Tots los cànters nous mantenen l'aigua fresca.

Cague més un bou que cent auronetes.

Gos fart, no cace.

Sempre plou on hi ha més fang.

Quan un pobre paste, el forn s'aplane.

Quan la xica és casada surten los «novios».

Home petit, mula grossa.

A la casa empenyada, no li ve mai l'anyada.

Al ric i al boig, tot li està bé.

Fum a l'altar: gallina a l'olla.

L'ocasió fa al lladre.

El que no està acostumat a «bragues», «hasta» les costures li fan llagues.

Poca llana i pel romer.

Les mans te'n són candeles i els dits estaquirotos.

CURS DE CATALÀ 84-85 LA FATARELLA

NOTA:

Hem posat un mot entre cometes quan és un barbarisme provinent d'una altra llengua o bé un mot dialectal no acceptat.